

Aleksandar Maršavelski*

NEODREĐENE ILI ODREĐENE VRIJEDNOSTI KAO OBILJEŽJA KAZNENIH DJELA I SANKCIJA U KAZNENOM PRAVU

U radu se iznosi analiza neodređenih i određenih vrijednosti kao oblika vrijednosnih i deskriptivnih zakonskih obilježja. Upućuje se kritika i predlaže se napuštanje neodređenih vrijednosti, kao i fiksno određenih novčanih iznosa u kaznenom zakonodavstvu – kako u pogledu imovinskih vrijednosti kao kvalifikatornih ili privilegirajućih obilježja kaznenih djela, tako i u pogledu imovinskih vrijednosti kao obilježja novčanih kazni. Predlažu se nova zakonska rješenja koja se sastoje u tome da bi imovinske vrijednosti trebalo vezati uz dnevne dohotke, a neimovinske odrediti jednostavnim fiksnim okvirima. S tim u svezi iznose se dvije koncepcije s obzirom na to je li riječ o fizičkoj ili pravnoj osobi kao počinitelju kaznenog djela odnosno kao oštećenku.

1. NEODREĐENE VRIJEDNOSTI

a) Neodređene vrijednosti kao vrijednosna (aksiološka) obilježja kaznenih djela

Kazneni zakon¹ na više mjesta u opisima pojedinih kaznenih djela sadržava različite neodređene vrijednosti. Zakonodavac je očito njihovim uvođenjem želio prepustiti sudskoj praksi da u individualnim situacijama procijeni kako kvalificirati pojedinu novčanu vrijednost iz činjeničnog opisa. Međutim, iskustvo pokazuje da praksa pruža otpor takvim zakonodavnim rješenjima. Tako su se u Krivičnom zakoniku iz 1951. uveli pojmovi kao što su “stvar male vrijednosti” (čl. 259.), “stvar velike vrijednosti” (čl. 322. st. 2.), “znatna imovinska šteta” (čl. 213. st. 2.), “znatnija svota novca” (čl. 322. st. 2.) i dr. O tim obilježjima kaznenih djela sudska se praksa u početku kolebala i nekoliko go-

---

* Aleksandar Maršavelski, dipl. iur., znanstveni novak na Katedri za kazneno pravo Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

¹ NN 110/97, 27/98, 50/00, 129/00, 51/01, 111/03, 190/03, 105/04, 84/05, 71/06, 110/07 i 152/08 (u nastavku: KZ).

dina bilo je velikih razlika u tumačenjima njihove vrijednosti sve dok Vrhovni sud nije zauzeo načelno mišljenje.²

Međutim, povijest nije uvijek majka mudrosti pa je hrvatski zakonodavac ponovio pogrešku jugoslavenskog zakonodavca i prilikom donošenja KZ-a 1997. unio čitav niz neodređenih vrijednosti. Ipak, Vrhovni sud RH bio je svjestan mogućih posljedica tog rješenja pa je “*radi jedinstvene primjene ovih neodređenih vrijednosnih obilježja kod pojedinih kaznenih djela od strane svih sudova*”³ zauzeo stajališta koja iznosimo u tablici na kraju ovog rada. Iz nje se vidi da je velika većina tih shvaćanja donesena na sjednici 24. studenoga 1997., dakle prije stupanja na snagu KZ-a – čime su spriječena moguća kolebanja prakse u tumačenjima. Međutim, time nije ispunjena na početku spomenuta intencija zakonodavca, već je Vrhovni sud zapravo preuzeo zakonodavnu funkciju i formirao svoja stajališta o pojedinim pojmovima. Ako ih grupiramo prema njihovoj vrijednosti, može ih se svrstati u sljedeće četiri skupine:

1. *velika razaranja, imovinska (materijalna) šteta velikih razmjera = vrijednost koja prelazi 300.000 kuna*
2. *imovina većeg opsega = vrijednost koja prelazi 100.000 kuna*
3. *znatna (gospodarska/imovinska) šteta, znatna imovinska korist, stvar velike vrijednosti, velika svota novca, vrijednosni papir velike vrijednosti, materijalna dobra velike vrijednosti = vrijednost koja prelazi 30.000 kuna*
4. *mala imovinska korist, mala (imovinska) šteta, vrijednost stvari mala, mala svota novca, mala vrijednost vrijednosnih papira = vrijednost koja ne prelazi 1.000 kuna*

Načelno opredjeljenje za neodređene vrijednosti prilikom donošenja KZ-a očito je proizašlo iz okolnosti da je Krivični zakon RH (NN 32/93, 38/93, 16/96 i 28/96) proizvoljno kombinirao neodređene vrijednosti⁴ i konkretne novčane iznose⁵ kao obilježja pojedinih kaznenih djela. Međutim, postavlja se pitanje je li zakonodavac, između tih u osnovi dviju koncepcija (neodređene ili određene vrijednosti), izabrao pravi put za rješavanje ovog problema. Već na prvi pogled uočava se da su ti pojmovi rastezljivi i međusobno neusklađeni. Promatrajući navedena stajališta Vrhovnog suda, postavlja se pitanje po čemu

---

² Usp. Zlatarić, B., KZ u praktičnoj primjeni, II. sv., str. 277, 450-451, 609.

³ Iz Napatka Vrhovnog suda RH od 24. studenoga 1997., Su-IV 726/97 (v. Kramarić, KZ - sudska praksa, Zagreb, 1998., str. 433).

⁴ Neke od neodređenih vrijednosti bile su: “imovinska šteta velikih razmjera” (npr. čl. 101. st. 3. KZH), “velika šteta” (npr. čl. 118. st. 3. KZH), “velika vrijednost” (npr. čl. 119. st. 3. KZH), “velika imovinska šteta” (npr. čl. 218. KZH).

⁵ Neke od takvih određenih vrijednosti bili su iznosi: preko 10.000 kuna (npr. čl. 99. st. 1. KZH), preko 100.000 kuna (npr. čl. 99. st. 2. KZH), preko 27.500 kuna (npr. čl. 109. st. 4. KZH), preko 1.000 kuna (npr. čl. 114. st. 2. KZH).

bi npr. “šteta velikih razmjera” bila tri puta vrednija od “imovine većeg opsega”, a deset puta vrednija od “znatne imovinske štete”. Odgovor na to pitanje trebao bi biti u odnosima između pridjeva “velik”, “veći” i “znatan” te imenica “razmjer” i “opseg”. Vrhovni sud RH u trećoj je skupini po vrijednosti pridjev “velik” izjednačio s pojmom “znatan” (npr. znatna imovinska korist i stvar velike vrijednosti). Međutim, pridjev “velik” je prisutan i u (najvrednijoj) prvoj skupini: “velika razaranja”, “šteta velikih razmjera” – očito su “razmjer” i “razaranja” razlog da se ti pojmovi smatraju deset puta većim vrijednostima. Slijedi pitanje odnosa između “velik” i “veći” – gramatički gledano, riječ je o pridjevima koji se nalaze u relaciji pozitiva prema komparativu pa bi u tom smislu “veći” trebao vrijediti više od “velik”. Međutim, u kolokvijalnom smislu pojam “veći” zapravo ima manju vrijednost – on se upotrebljava u smislu “poveći” (relativno velik), dok kad se kaže “velik”, misli se u punom smislu te riječi.⁶ Zbog toga je pojam “imovine većeg opsega” vrlo sporan, no to proizlazi i iz neadekvatne uporabe riječi “opseg”. U logičkom smislu, opseg pojma ukupnost je svih predmeta na koje se pojam odnosi.⁷ Tako “imovina većeg opsega” ne mora značiti da ona vrijedi više, već to znači samo da je u nju uključen veći broj različitih predmeta, neovisno o njihovoj vrijednosti.⁸ Čak i ako uzmemo u obzir i kolokvijalno značenje tog pojma, opet nailazimo na nesklad sa shvaćanjem Vrhovnog suda RH – jer ako kažemo da netko ima “imovinu većeg opsega”, ona bi morala biti višestruko veća od 100.000 kuna (jer to je samo cijena prosječnog novog automobila).

Posebno treba istaknuti sporno obilježje “velikog razaranja” kod kaznenih djela iz čl. 155. i 169. KZ-a. Naime, ono je prema početnom stajalištu Vrhovnog suda iz 1997. iznosilo 30.000 kuna, a onda je zauzetim stajalištima u 2009. taj iznos odjednom postao deset puta veći – 300.000 kuna.⁹ To je jedina vrijednost koju je Vrhovni sud izmijenio u odnosu prema početnom stajalištu. Razlog tome je očito što je prije za te kvalificirane oblike bila propisana kazna zatvora od najmanje pet godina, a sada je najmanje deset godina.

⁶ O pojmovima koji se nalaze u istom odnosu – “znatan” i “znatniji” (kod “znatne štete” i “znatnije štete” kao obilježja čl. 213. st. 2. i čl. 317. st. 2. KZ-a iz 1951.) – svojedobno se povela višegodišnja rasprava i bile su donesene različite odluke i stajališta u kojima je nekad “znatniji” vrijedio više, a nekad “znatan” – da bi se na kraju zaključilo da te pojmove uopće ne treba razlikovati (usp. *Zlatarić*, II. sv., op. cit., str. 277).

⁷ *Kovač, S.*, Logika, Zagreb, 1998., str. 24.

⁸ Primjerice, osoba koja ima u vlasništvu gomilu različitih bezvrijednih stvari ima imovinu “većeg opsega”, dok se za osobu koja ima u vlasništvu samo jednu kuću ne može reći da ima imovinu “većeg opsega” jer ima samo jedan predmet u opsegu pojma imovine. Drugim riječima, opseg pojma nije povezan s vrijednošću predmeta koji se u njemu nalaze, već s njihovim brojem. Zakonodavac je očito želio ovdje govoriti o “imovini veće vrijednosti” (štogod riječ “veće” značila), ali je pogrešno naveo kao kvalifikatorno obilježje “imovinu većeg opsega”.

⁹ VSRH, stajališta od 3.2.2009. i 9.3.2009., Su-IV k-25/09-5.

Iz onog što smo iznijeli očito proizlazi da se Vrhovni sud nije bavio analizom vrijednosti pojedinih pojmova, već ih je pretežito tumačio prema zaprijećenim kaznama. To znači da je zakonodavac mogao izmisliti i niz drugih pojmova (npr. imovinska šteta: ogromne, iznimne, visoke, manje, neznatne ili niske vrijednosti), ali Vrhovni bi sud te pojmove ionako protumačio s obzirom na zaprijećene kaznene okvire. Sa stajališta kaznenopravne dogmatike, ti su pojmovi tipični primjeri tzv. **vrijednosnih (aksioloških) obilježja kaznenih djela**, koja podrazumijevaju da sud prilikom njihove primjene izvrši neko vrednovanje.¹⁰ Međutim, kako je Vrhovni sud o njima zauzeo stajališta još prije nego su sudovi počeli Zakon primjenjivati – prvotno zamišljena vrijednosna obilježja u praksi su postala deskriptivna. Svaki sudac od početka je znao npr. da je “mala imovinska korist” vrijednost do 1.000 kuna, a tako se to do danas u praksi primjenjuje bez ikakvog vrednovanja tih pojmova. Zbog toga ovdje možemo govoriti o **nepravim deskriptivnim obilježjima kaznenih djela** – jer je riječ o opisnim obilježjima koja se ne nalaze u Kaznenom zakonu, a kojima su zapravo derogirana zakonska vrijednosna obilježja. Nazvali smo ih “neprava” upravo zato što ne potječu od zakonodavca.

Snaga pravnih shvaćanja Vrhovnog suda kao novog izvora prava nije upitna ako imamo u vidu odredbe čl. 35. i 59. Zakona o sudovima (NN 150/05, 16/07). Naime, prema čl. 35. st. 3., pravno shvaćanje prihvaćeno na sjednici sudskog odjela Vrhovnog suda RH obvezuje sva drugostupanjska vijeća ili suce pojedince toga odjela. Uz to, čl. 59. propisuje da je pravno shvaćanje odjela Vrhovnog suda RH doneseno u povodu zahtjeva za jedinstvenom primjenom ovoga članka Zakona obvezno za sudove u svim postupcima na koje se to pravno shvaćanje odnosi, a u kojima do dana njegova donošenja nije donesena pravomoćna sudska odluka.

Bez obzira na odredbe Zakona o sudovima, ova “zakonodavna” intervencija Vrhovnog suda kao takva kosi se s načelom trodiobe vlasti odnosno s načelom zakonitosti (*nullum crimen sine lege*). Ona nadilazi ovlasti interpretativnog “pravnog shvaćanja” jer je *ratio legis* kojim se vodio zakonodavac očito bio

---

¹⁰ Upravo zato ta je obilježja najpreciznije nazivati aksiološkim (vrijednosnim), premda se u literaturi dominantno koristi termin normativna obilježja (okolnosti) djela (njem. *normative Tatbestandsmerkmale, normative Tatumstände*). Ni taj termin nije sasvim pogrešan jer vrednovanje podrazumijeva primjenu norme, međutim, u pravu termin “normativno” obično podrazumijeva primjenu pravne norme, što ovdje ne mora biti slučaj (npr. “osobito niske pobude” kao obilježje teškog ubojstva). Ipak, taj pojam ne odgovara u potpunosti sadržaju koji mu kaznenopravna dogmatika pripisuje. Primjerice, ako promotrimo pojam “djeteta” kao obilježje pojedinih kaznenih djela – ono je deskriptivno jer je u čl. 89. definirano kao osoba koja nije navršila 14 godina pa ne zahtijeva nikakvo vrednovanje. S druge strane, ono je istovremeno i normativno obilježje upravo zato što podrazumijeva primjenu druge pravne norme – članka 89. st. 9. KZ-a. Međutim, “dijete” nikako nije vrijednosno (aksiološko) obilježje jer ne zahtijeva od suda nikakvo vrednovanje. Drugim riječima, pojmovi “vrijednosno” i “normativno” se razlikuju pa ćemo potonji u ovom radu nastojati izbjegavati.

da sud u svakom pojedinom predmetu, uzimajući u obzir sve okolnosti individualnog slučaja, tumači te neodređene vrijednosti. U protivnom bi sam zakonodavac te iznose unio u KZ. S druge strane, ova intervencija Vrhovnog suda u određenoj je mjeri opravdana jer se prilikom donošenja Kaznenog zakona nije poštovao zahtjev da Kazneni zakon mora biti određen (*nullum crimen sine lege certa*). Vrijednosne pojmove zakonodavac smije ograničeno uporabiti pod uvjetom da se iz zakonske odredbe može vidjeti kakav se cilj želi njima postići.¹¹ Iz zapriječenih kazni za kaznena djela u kojima se pojmovi iz priložene tablice susreću vidi se da je zapravo riječ o *kvalifikatornim* i *privilegirajućim obilježjima*. Svrha je, dakle, da se vrijednost imovinske posljedice kaznenog djela dovede u korelaciju sa zapriječenom kaznom. Međutim, ta svrha u Kaznenom zakonu često nije dobro postavljena pa se tako neadekvatno navodi npr. “znatna imovinska korist”, premda bi umjesto toga bilo ispravnije govoriti samo o “znatnoj imovinskoj šteti” kao kvalifikatornom obilježju. Naime, nije situacija kad siromah ukrade bogatašu vrijednost od 10.000 kuna istovjetna situaciji kad bogataš ukrade siromahu vrijednost od 10.000 kuna (posljednje što je imao za egzistenciju). U prvom slučaju ostvarena je znatna imovinska korist, ali ne i znatna imovinska šteta, dok je u drugom slučaju ostvarena neznatna imovinska korist, ali znatna imovinska šteta. Međutim, država ne kažnjava počinitelje zato što su se okoristili kaznenim djelom,¹² već zato što su time oštetili druge, tj. povrijedili njihova prava.¹³ Naravno, to ne znači da zakonodavac ne smije imovinsku korist uopće propisivati kao obilježje kaznenog djela, štoviše, ona se često pojavljuje kao cilj za kojim počinitelj ide, tj. kao subjektivno obilježje kaznenog djela (npr. kod prijevare). Naše stajalište sastoji se u tome da se **visina ostvarene koristi ne smije dovoditi u korelaciju s visinom kazne, već je za to u pravilu podobna samo visina štete**. Stoga nije osnovano propisivati blaže kazne za imovinske delikte kod kojih počinitelj postupa zato da ošteti drugoga od počinitelja koji ih čini radi pribavljanja protupravne imovinske koristi.¹⁴ Štoviše, u prvom je slučaju zla namjera izraženija jer se po prirodi stvari iza nje ne može kriti pozitivan motiv, dok je u drugom slučaju to moguće (korist se može iskoristiti npr. da se plati potrebna liječnička operacija).

---

¹¹ *Novoselec, P.*, Opći dio kaznenog prava, Zagreb, 2007., str. 78.

¹² Država putem drugih mjera (koje nisu kazne) rješava problem koristi počinitelja od kaznenog djela: mjera oduzimanja imovinske koristi (čl. 82. KZ-a).

¹³ To se vidi i iz čl. 1. KZ-a koji proklamira ideju da se kaznena djela propisuju samo za one radnje kojima se ugrožavaju ili povređuju slobode, prava i društvene vrijednosti zaštićene Ustavom odnosno međunarodnim pravom.

¹⁴ Tako je, primjerice, za čl. 224. st. 1. (obična prijevare) zapriječena novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine, a za čl. 224. st. 6. (prijevare radi oštećenja drugoga) zapriječena je novčana kazna ili kazna zatvora do jedne godine. Osim toga, zakonodavac je nedosljedan pa kad se radi o kvalificiranom (čl. 224. st. 4.) ili privilegiranom obliku (čl. 224. st. 5.), ne pravi se to razlikovanje u kaznenom okviru.

Sadašnja zakonska koncepcija neodređenih vrijednosti ima svoje dobre i loše strane. Prednost je, svakako, da se zbog određenih društvenih odnosno ekonomsko-političkih promjena (npr. u slučaju devalvacije valute ili njezine zamjene zbog ulaska Hrvatske u Europsku uniju) neće morati mijenjati KZ, već će jednostavno Vrhovni sud RH iznijeti novo pravno shvaćanje o tom pitanju. Ipak, ni shvaćanja Vrhovnog suda nemaju tako dinamičnu dimenziju, jer se iz priložene tablice vidi da je većina tih shvaćanja donesena na sjednici 24. studenoga 1997. – dakle prije gotovo 12 godina. Prema podatcima Državnog zavoda za statistiku, prosječna neto mjesečna plaća u Republici Hrvatskoj za 1997. i 1998. godinu iznosila je 2.377,00 i 2.681,00 kuna, dok je prema posljednjim podatcima za siječanj 2009. godine iznosila 5.307,00 kuna. Drugim riječima, plaće su se udvostručile, a stajališta Vrhovnog suda ostala su nepromijenjena. Time se *de facto* kaznena represija pooštrila jer npr. da je tada (nakon 1. siječnja 1998.) netko ukrao drugome deset prosječnih mjesečnih plaća, odgovarao bi za običnu krađu (čl. 216. KZ-a), a ako to učini danas, odgovarat će za tešku krađu (čl. 217. KZ-a).

Loša je strana neodređenih vrijednosti i činjenica da građani ne mogu vidjeti iz zakonskog opisa kolika je vrijednost npr. “znatne” ili “male” imovinske koristi. Naime, Kazneni zakon je lako dostupan i poznat adresatima (premda je i to oboriva presumpcija jer sva moderna kaznena zakonodavstva predviđaju institut zablude o protupravnosti). S druge strane, glede pravnih shvaćanja Vrhovnog suda, čak ni u teoriji, ne postoji nikakva presumpcija da bi građani trebali biti upoznati s njima. Počinitelj se, dakle, može nalaziti u zabludi o vrijednosnom obilježju kaznenog djela. Pritom dolazi u obzir zabluda o biću kaznenog djela ili tzv. *zabluda o supsumpciji*. Međutim, zabluda o supsumpciji vrlo je sporna u kaznenopravnoj dogmatici i zbog složenosti problematike učincima tih zabluda sada se nećemo baviti.

U **sporednom kaznenom zakonodavstvu** također nailazimo na neodređene vrijednosti. Primjerice, u čl. 3.-6. Zakona o kaznenim djelima protiv tržišta kapitala (NN 182/08) te u čl. 188. Zakona o autorskim pravima (NN 167/03) spominje se kao kvalifikatorno obilježje “znatna imovinska korist” i “znatna imovinska šteta”.

I u **poredbenim zakonodavstvima** neodređene vrijednosti postoje kao kvalifikatorna ili privilegirajuća obilježja – primjerice u švedskom KZ-u – s time da se za postojanje teškog ili lakog oblika kaznenog djela tamo one uglavnom vežu i uz druge okolnosti (npr. opasnost kaznenog djela, tegobnost pretrpljene štete za žrtvu i sl.) koje se prilikom kvalifikacije kaznenog djela zajedno uzimaju u obzir.¹⁵

---

¹⁵ Usp. švedski KZ: 8. kap. §§ 2. i 3. (laka i teška krađa), 9. kap. §§ 2. i 3. (laka i teška prijevara), 10. kap. §§ 2. i 3. (laka i teška utaja) i dr.

Njemački zakonodavac također se koristi neodređenim vrijednostima. Kod kaznenih djela krivotvorenja novca u § 146. st. 1. t. 1. i znakova za vrijednost u § 148. st. 1. t. 1. StGB-a traži se da krivotvoreni novac odnosno znakovi za vrijednost izazivaju privid “veće vrijednosti” (njem. “*ein höherer Wert*”). Također, prema § 243. st. 2. StGB-a isključuje se primjena kvalifikatornih obilježja za tešku krađu ako je ukradena stvar male vrijednosti (“*eine geringwertige Sache*”),¹⁶ zbog čega će se raditi o običnoj krađi¹⁷ (§ 242. StGB-a). Zatim, kod posebnog oblika prijevare u § 263. st. 3. t. 5. traži se da je osigurani predmet koji je počinitelj uništio (radi prijevare osiguravatelja) stvar značajne vrijednosti (“*Sache von bedeutendem Wert*”). Obilježje “stvar značajne vrijednosti” također se pojavljuje i u kaznenim djelima iz sljedećih §§: 305.a st. 1., 306.f st. 2., 307. st. 1. i 2., 308. st. 1., 309. st. 6., 311. st. 1., 312. st. 1., 313. st. 1., 315. st. 1., 315.a st. 1., 315.b st. 1. 315.c st. 1., 324.a st. 1., 325. st. 1. i 4., 325.a st. 2., 328. st. 3. Zbog neodređenosti pojma “značajne vrijednosti” neki njemački autori iznose tumačenja koliko bi trebala najmanje iznositi vrijednost predmeta za primjenu tog obilježja pa je prije bilo prijedloga da se to tumači kao iznos od najmanje 1.400 DM ili 1.500 DM¹⁸ (danas 700 € odnosno 750 €), ali u novijoj literaturi taj je iznos sve veći: od 1.000 €, od 1.200 € ili od 1.300 €.¹⁹ Nadalje, u nizu kaznenih djela kao kvalifikatorno obilježje nalazi se imovinska šteta ili korist “velikog razmjera” (*Vermögensverlust/Vorteil “großen Ausmaßes”*): §§ 263. st. 3., 264. st. 2., 266.a st. 4., 267. st. 3., 300. t. 1., 303.b st. 4. i 335. st. 2. Utvrđivanje te vrijednosti prepušteno je praksi, ali se uvriježilo pravilo da je riječ o redu veličine od oko 100.000 DM²⁰ (50.000 €). Iz navedenog možemo zaključiti da se njemački zakonodavac u pogledu imovinskih vrijednosti dominatno priklonio terminima “značajna vrijednost” (na točno 20 mjesta) i “veliki razmjer” (na 7 mjesta), a samo iznimno koristi se i terminima “male” i “veće” vrijednosti (svaki na 2 mjesta). Ako usporedimo to s našim Kaznenim zakonom koji na čak 75 mjesta upotrebljava ukupno

¹⁶ Stvari “male vrijednosti” pojavljuju se i u § 248.a StGB-a (krađa i utaja stvari male vrijednosti), ali se ovdje ne radi o privilegiranim oblicima tih kaznenih djela, već o odredbi procesne naravi koja u tom slučaju propisuje da se kazneni progon pokreće u povodu prijedloga. Njemačka sudska praksa klauzulu male vrijednosti tumači prema tržišnoj vrijednosti stvari (usp. *Ruß W.*, StGB, Leipziger Kommentar, 11. izd., § 243., Berlin/NY, 1999., rub. br. 40a).

¹⁷ Drugim riječima, “mala vrijednost” ovdje je privilegirajuće obilježje kvalificiranog oblika kaznenog djela, što dovodi do primjene njegova temeljnog oblika.

¹⁸ Usp. *Tiedemann, K.*, StGB, Leipziger Kommentar, 11. izd., § 263., Berlin/NY, 1999., rub. br. 302., bilj. 17

¹⁹ Usp. *Hardtung, B.*, Lehrskript Strafrecht BT, 22. Abschnitt: Betrug und Untreue (§§ 263.-266.b StGB), Rostock, 2008., str. 18, bilj. 60.

²⁰ Isp. *Tiedemann, StGB, LK*, op. cit., rub. br. 147. Inače, iznos od 50.000 € nalazimo i kao maksimalni minimum propisan kao obilježje kvalificiranog oblika prijevare na štetu financijskih interesa EZ u čl. 2. st. 1. PIF konvencije. Tu informaciju navodimo jer je među spomenutim kaznenim djelima i tzv. subvencijska prijevare (§ 264. StGB-a).

14 različitih neodređenih imovinskih vrijednosti, vidimo da se hrvatski zakonodavac zapleo u “moru pojmova” (premda ni njemački zakonodavac nije “savršen”).

I problem “*beznačajnosti nastupjele posljedice*” kao obilježja beznačajnog djela dio je ukupne problematike neodređenih vrijednosti u Kaznenom zakonu. Postavlja se pitanje do kojeg je iznosa nastupjela posljedica beznačajna i može li se taj iznos uopće odrediti. Problematičan je i odnos tog instituta prema privilegiranim oblicima pojedinih kaznenih djela – npr. sitna krađa iz čl. 216. st. 2. KZ-a, sitna utaja iz čl. 220. st. 2. KZ-a, sitna prijevara iz čl. 224. st. 5. KZ-a i dr. Naime, ako imamo u vidu stajalište Vrhovnog suda da je riječ o iznosima štete do 1.000 kuna, što je u vrijeme donošenja takvog stajališta (24.11.1997.) realno vrijedilo barem dvostruko više nego danas, postavlja se pitanje gdje je granica dekriminalizacije takvih ponašanja. Također, što je s odnosom beznačajnog djela prema kaznenim djelima kod kojih nema takvih privilegiranih oblika – npr. krivotvorenje novca iz čl. 274. KZ-a (propisana kazna zatvora od jedne do 10 godina). Ipak, ta pitanja nisu tema ovog rada pa se njima sada nećemo baviti.

Također, jednu neodređenu vrijednost nalazimo i kao jedno od obilježja kaznenog djela lihvarskog ugovora: “*očiti nerazmjer*”²¹ između činidbe žrtve i protučinidbe počinitelja (čl. 233. st. 1. KZ-a). Ako uzmemo u obzir da je zakonski opis tog kaznenog djela gotovo identičan tekstu iz čl. 329. st. 1. ZOO-a koji se odnosi na ništetnost zelenaškog ugovora, dolazi se do zaključka da je svaki zelenaški ugovor u smislu ZOO-a ujedno i lihvarski ugovor u smislu KZ-a. Međutim, to je problematično ako imamo u vidu fragmentarni karakter kaznenog prava – ništetnost pravnog posla ne bi smjela istovremeno značiti i kazneno djelo.

b) Neodređene vrijednosti kao obilježja kaznenopravnih sankcija

Prema čl. 5. st. 2. KZ-a, za svaku vrstu kaznenopravnih sankcija Zakonom se određuje njezino trajanje i nijedna se kaznenopravna sankcija ne može propisati ni izreći ili primijeniti na neodređeno vrijeme. Neodređena vrijednost kao obilježje kazne za pojedino kazneno djelo nije moguća kad postoje propisani opći minimumi i maksimumi kazni. Kad bi tako hrvatski zakonodavac propisao: “tko počini djelo X, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora”, to bi zapravo značilo da se može kazniti novčanom kaznom od 10 do 300 dnevnih dohodaka (čl. 51. st. 2. KZ-a) ili kaznom zatvora od 30 dana

---

²¹ Zanimljivo je da se Vrhovni sud izričito očitovao da pojam “očiti nerazmjer” neće određivati (Pravno shvaćanje Kaznenog odjela VSRH od 19.1.2001. kojim je dopunjeno pravno shvaćanje Su-726-IV/97 od 27.11.1997.).

do 15 godina (čl. 53. st. 1. KZ-a). Nije sporno da je i takav kazneni okvir određen (premda to ne znači da udovoljava zahtjevu određenosti kazne koji u načelu traži uže kaznene okvire). U svakom slučaju, u pogledu obilježja kazni, neodređene vrijednosti potpuno su nedopustive. Primjerice, to bi bilo da zakonodavac propiše: “tko počini djelo X, kaznit će se kaznom kratkotrajnog zatvora”, a da nigdje ne postoji zakonska odredba koja definira “kratkotrajni zatvor”.

Rimski statut Međunarodnog kaznenog suda u čl. 77. st. 2. ništa ne govori o okviru novčane kazne, već upućuje na Pravila postupka i dokazivanja, gdje se navodi u čl. 146. st. 2. da iznos novčane kazne ne može premašiti 75% vrijednosti utvrdive imovine, likvidne i ostvarive, te imovine osuđenika poslije odbitka odgovarajućeg iznosa koji bi pokrio financijske potrebe osuđenika i osoba koje on uzdržava. To rješenje ima izraženi konfiskatorni karakter pa podsjeća na imovinsku kaznu iz § 43.a njemačkog StGB-a (*Vermögensstrafe*), koja je 2002. bila ukinuta kao protuustavna. Osim toga, smatramo nedopustivim da je to uređeno Pravilima postupka i dokazivanja.

Problem neodređenosti izražen je i kod sigurnosnih mjera. Naime, s obzirom na to da u trenutku donošenja presude sud ne može znati kako će dugo trajati opasnost, one su prvotno bile zamišljene kao mjere neodređenog trajanja.²² Tako je bila uređena nekadašnja sigurnosna mjera “obvezno psihijatrijsko liječenje i čuvanje u zdravstvenoj ustanovi” – prema čl. 58. st. 1. OKZ-a,²³ tu bi mjeru sud obustavio kad bi utvrdio da više nije potrebno počiniteljevo liječenje i čuvanje u zdravstvenoj ustanovi.²⁴ Kako si je hrvatski zakonodavac sam “vezao ruke” da ne može propisati sigurnosnu mjeru na neodređeno vrijeme, onda je za neke mjere propisao mogućnost izricanja “zauvijek”.²⁵ Takvo rješenje je protivno modernim tendencijama da se sigurnosne mjere vremenski ograniče. Osim toga, kod sigurnosnih mjera koje se izriču “zauvijek” ne može doći do potpune rehabilitacije osuđenika te se unaprijed ignorira mogući

---

²² Novoselec, P., Opći dio KP-a, 2007., str. 467.

²³ Osnovni krivični zakon Republike Hrvatske (NN 31/93, 39/93, 108/95, 16/96 i 28/96).

²⁴ Ta sigurnosna mjera nominalno je ukinuta, ali je riječ o “etiketnoj varci” jer i danas postoji u odredbama ZKP-a, premda se željelo da se u potpunosti isključi iz kaznenog zakonodavstva, što je nemoguće.

²⁵ Čl. 78. st. 4. KZ-a: “Prema počinitelju kaznenog djela protiv sigurnosti prometa kojim je prouzročena smrt jedne ili više osoba ako, s obzirom na njegovu raniju osuđivanost za kaznena djela protiv sigurnosti prometa postoji opasnost da će upravljajući motornim vozilom ponovno počinuti takvo kazneno djelo, može se primijeniti sigurnosna mjera zabrane upravljanja motornim vozilom zauvijek.” Čl. 79. st. 3. KZ-a: “Prema počinitelju kaznenog djela za koje je propisana kazna dugotrajnog zatvora može se primijeniti sigurnosna mjera protjerivanja stranca iz zemlje zauvijek”. Tom lošom formulacijom “zauvijek” (njem. “für immer”) koristi se i njemački zakonodavac u dvjema sigurnosnim mjerama: zabrana dodjeljivanja vozačke dozvole iz § 69.a i zabrana obavljanja poslova iz § 70. StGB-a.

prestanak opasnosti, što je nedopustivo. I sam je termin “zauvijek” neadekvatan jer nije moguće izreći sigurnosnu mjeru “zauvijek”, već “doživotno”.

Smatramo da bi neke sigurnosne mjere trebalo propisati tako da se mjera izriče na određen broj godina i da je sud periodično produljuje ako utvrdi da opasnost i dalje postoji. Ona time ne bi bila neodređena jer bi zakonodavac jasno propisao njezino trajanje, a njezino određivanje i produljenje bilo bi u ovlasti suda, što udovoljava zahtjevu da ograničenja ljudskih prava budu pod kontrolom suda. Upravo takva mjera i postoji u odredbama ZKP-a i ZZODS-a kod prisilnog smještaja nebrojive osobe (premda se zakonodavac poslužio “etiketnom varkom”). Druga idealna mjera za primjenu ove koncepcije bila bi mjera smještaja u sigurnosni pritvor (sigurnosna internacija),²⁶ koju hrvatski KZ zasad ne poznaje. Rokovi određivanja i produljenja sigurnosnih mjera trebaju biti obrnuto proporcionalni težini prava u koje se zadire – tako kad je riječ o oduzimanju slobode, rokovi na koje se određuju odnosno produljuju moraju biti kraći (npr. 2 godine) – jer se kod njih češće mora provjeravati postojanje opasnosti kako nekome ne bi bez razloga bila oduzeta sloboda. S druge strane, za oduzimanje nekih manje bitnih prava, kao što je pravo upravljanja motornim vozilom ili pravo stranca na ulazak u zemlju, treba u nekim slučajevima omogućiti određivanje na duže vrijeme (npr. do 30 godina), ali nikako “zauvijek”. Kod izricanja tih blažih mjera nije ni nužno predviđanje mogućnosti produljenja, jer bi to bilo nepotrebno opterećenje za sudove.

2. ODREĐENE VRIJEDNOSTI

a) Određene vrijednosti kao deskriptivna obilježja kaznenih djela

Drugo moguće rješenje, koje zakonodavac prilikom donošenja KZ-a nije prihvatio, bilo bi da izričito navede novčane vrijednosti u zakonskom opisu kaznenog djela. Tada bi bila riječ o **deskriptivnim (opisnim) obilježjima**

---

²⁶ Ova sigurnosna mjera postoji u mnogim europskim zemljama: u §§ 66.-66.b njemačkog StGB-a, u § 23. austrijskog StGB-a, u čl. 64. st. 1.bis švicarskog KZ-a, u francuskom zakonu n° 2008-174, u čl. 37.a nizozemskog KZ-a, u Norveškoj, Danskoj i dr. Svrha te mjere jest prije svega zaštititi društvo od nepopravljivih povratnika na koje kazna, psihijatrijske i psihoterapijske mjere ne ostvaruju željeni specijalpreventivni učinak – odvratanje počinitelja od činjenja kaznenih djela. Za razliku od kazne zatvora, ova mjera dozvoljava osuđeniku sva prava i pogodnosti osim slobode kretanja. Tipičan kandidat iz hrvatske sudske prakse za primjenu ove mjere jest slučaj 53-godišnjeg počinitelja koji je, unatoč činjenici da je već pet puta osuđivan za silovanje i da je u zatvoru proveo polovinu svoga života, ponovo pokušao silovanje i počinio teško ubojstvo žrtve (VSRH, I Kž-450/99 i I Kž-732/99, HLJKPP 1/2004, str. 279). Riječ je o počinitelju koji je već kod druge ili treće osuđujuće presude trebao biti izoliran od društva do daljnjeg, jer bi time kaznena djela koja su uslijedila bila spriječena.

kaznenih djela, koja su za svakoga jednako razumljiva jer se temelje na općem iskustvu te za njih nije potrebno nikakvo vrednovanje. Ona su poželjna jer poštuju zahtjev određenosti Kaznenog zakona. Zakonodavac je bio nedosljedan u provođenju koncepcije neodređenih vrijednosti pa na jednom mjestu ipak navodi konkretan novčani iznos: kod utaje poreza i drugih davanja iz čl. 286. st. 1. KZ-a obilježje je kaznenog djela da iznos utajene obveze prelazi 10.000 kuna. Time je srušena i otpornost KZ-a na društvene promjene koje smo prije spomenuli pa bi se npr. promjenom valute zbog ulaska Hrvatske u Europsku uniju moralo mijenjati tu odredbu.

Koncepcija fiksnih okvira novčanih vrijednosti kao obilježja kaznenih djela ima također svoje dobre i loše strane. Brojčane vrijednosti u opisima kaznenih djela zapravo najdosljednije poštuju zahtjev određenosti Kaznenog zakona. Naime, ne postoji riječ koja može biti preciznija od broja. Također, Kazneni zakon je dostupniji građanima nego sudska praksa pa se građani mogu lakše upoznati s tim obilježjima. Ipak, moguće je da se građanin nađe u zabludi o deskriptivnom obilježju kaznenog djela. Pritom dolazi u obzir zabluda o biću kaznenog djela ili tzv. *zabluda o supsumpciji*. Međutim, učincima tih zabluda sada se nećemo baviti.

I u poredbenim zakonodavstvima nalazimo određene fiksne vrijednosti kao kvalifikatorna ili privilegirajuća obilježja. Tako, primjerice, u austrijskom StGB-u teška krađa ima osnovni oblik (vrijednost preko 3.000 €) i kvalificirani oblik (vrijednost preko 50.000 €),²⁷ a taj se model slijedi i u nizu drugih kaznenih djela.²⁸

Zanimljivo je rješenje ruskog zakonodavca. U opisima kaznenih djela koriste se isključivo neodređene vrijednosti (aksiološka obilježja). Primjerice, kod krađe (čl. 158. UKRF-a²⁹) nailazimo na kvalifikatorna obilježja “značajna šteta građaninu”, “krupni razmjer” i “osobito krupni razmjer”. Međutim, integralni dio teksta UKRF-a jesu i “bilješke” (rus. примечания) koje se nalaze ispod pojedinih članaka u posebnom dijelu, a koje objašnjavaju pojedine pojmove. Možemo reći da su te bilješke zapravo vjerodostojna (autentična) tumačenja Zakona.³⁰ Tako se u njima objašnjavaju i spomenuta kvalifikatorna

²⁷ Usp. § 128. st. 1. i 2. oStGB-a.

²⁸ Isti iznosi (3.000 € i 50.000 €) kvalifikatorna su obilježja i u § 126. st. 7. (teško oštećenje stvari), § 132. st. 2. (oduzimanje energije), § 133. st. 2. (pronevjera), § 134. st. 3. (utaja), § 135. st. 5. (trajno oduzimanje stvari), § 136. st. 3. (neovlaštena uporaba vozila), § 147. st. 2 i 3. (teška prijevarena), § 148.a st. 2. (obrtimična prijevarena), § 153. st. 2. (zlouporaba povjerenja) § 164. st. 3. i 4. (prikriivanje) i dr.

²⁹ UKRF je kratica koja se koristi za Уголовный кодекс Российской Федерации (УКРФ).

³⁰ Neki autori razlikuju vjerodostojno tumačenje u užem i u širem smislu (usp. *Novoselec*, Opći dio KP-a, 2007., str. 98), pri čemu su potonja zapravo zakonske definicije koje nalazimo i u hrvatskom KZ-u (čl. 89.). Međutim, te definicije dio su općeg dijela i kao takve primjenjuju

obilježja kod krađe. Prema bilj. 2. uz čl. 158. UKRF-a, pojam “značajna šteta građaninu” zavisi od njegova imovinskog položaja, ali ne može iznositi manje od 2.500 rubalja. Prema bilj. 4. uz isti članak, “krupni razmjor” premašuje vrijednost imovine od 250.000 rubalja, a “osobito krupni razmjor” premašuje vrijednost od 1.000.000 rubalja. Stoga možemo zaključiti da se ruski zakonodavac ovdje poslužio **nepravim vrijednosnim obilježjima kaznenog djela**, jer ih je vjerodostojno protumačio *pravim deskriptivnim obilježjima*. Nepravna vrijednosna obilježja kaznenih djela nalazimo i u hrvatskom KZ-u. Uglavnom je riječ o pojmovima koji se pojavljuju u posebnom dijelu, a njihove definicije nalaze se u čl. 89. KZ-a. Primjerice, obilježje pojedinih kaznenih djela je pojam “više osoba” (npr. kazneno djelo mora biti počinjeno “pred više osoba” u člancima 199. st. 2., 200. st. 2., 201. st. 2., 202. st. 2.), ali je to obilježje definirano u čl. 89. st. 20. koji navodi da pojam “više osoba” znači najmanje dvije. Dakle, nije riječ o pravom vrijednosnom obilježju kaznenog djela jer sud ne mora vrednovati pojam “više osoba” (s obzirom na to da ga definira Zakon) pa je zapravo riječ o deskriptivnom obilježju.

Treba napomenuti da je hrvatski zakonodavac definiranjem pojma “više osoba” napravio neke promašaje. Naime, u čl. 35. st. 3. KZ-a nepotrebno se govori o “dvije ili više osoba” jer je dovoljno reći “više osoba”. Zatim, u čl. 152. st. 1. KZ-a se nalazi se obilježje kaznenog djela “tri ili više osoba” - a primjenjujući definiciju “više osoba” iz općeg dijela to logički zapravo znači “tri ili dvije ili više osoba” (premda takvo tumačenje priječi *argumentum ad absurdum*). Kad ga Zakon ne bi definirao, pojam “više osoba” bio bi sam za sebe jedno vrijednosno obilježje. Međutim, kad Zakon kaže “jedna ili više”, “dvije ili više”, “tri ili više”, to su jasna deskriptivna obilježja kaznenog djela i tu nema potrebe posebno definirati pojam “više osoba”. Stoga bi trebalo brisati neporebne definicije pojmova “više osoba” (čl. 89. st. 20.) i “skupina ljudi” (čl. 89. st. 21.) i umjesto toga u posebnom dijelu jasno naznačiti minimalan broj osoba (“jedna ili više”, “dvije ili više”, “tri ili više”, “četiri ili više” “pet ili više” *etc.*). Pritom treba brisati i jasno odrediti u posebnom dijelu dosad nedefinirana vrijednosna obilježja kao što je “veći broj osoba” (čl. 175. st. 3., čl. 199. st. 2., čl. 200. st. 2., čl. 201. st. 2., čl. 202. st. 2., čl. 331. st. 2.), “veći broj ljudi” (čl. 322. st. 1.) i “veći broj životinja” (čl. 256.). Naime, sporna formula-

---

se na cjelokupno kazneno zakonodavstvo, dok je ruski zakonodavac svoje bilješke smjestio uz pojedina kaznena djela. Ipak, prilikom definiranja pojedinih pojmova u bilješci se navodi primjenjuje li se ta definicija na pojedinu glavu ili pak na cijeli Kodeks (a prema čl. 1. st. 1. UKRF-a to podrazumijeva cjelokupno kazneno zakonodavstvo) pa u tom smislu dio tih bilješki ima karakter općih odredbi (bez obzira na to što se nalaze u posebnom dijelu). Smatramo da takva rješenja treba izbjegavati, ali i naš zakonodavac je malo nedosljedan pa u čl. 167.a definira zapovjednu odgovornost, a u čl. 203. govori o razlozima za isključenje protupravnosti za kaznena djela protiv časti i ugleda – riječ je o odredbama koje po svojoj naravi pripadaju općem dijelu.

cija "veći broj" različito se tumači u literaturi. Šeparović, Derenčinović, Bačić, Turković i Bojanić predlažu pojam "veći broj osoba" tumačiti kao najmanje dvije osobe u smislu čl. 89. st. 20., dok Cvitanović predlaže pojmove "veći broj ljudi" i "veći broj osoba" tumačiti kao najmanje pet osoba u smislu čl. 89. st. 21.³¹ Garačić na jednom mjestu smatra da bi "veći broj osoba" trebao značiti skupinu ljudi (pet ili više),³² a na drugom predlaže da to treba tumačiti kao "tri osobe ili više njih".³³ Zanimljivo, Vrhovni sud u ranijoj odluci kao nesporno navodi da "teorija i praksa pod pojmom 'veći broj ljudi' u smislu čl. 153. KZRH podrazumijeva najmanje pet osoba".³⁴ Njemački StGB u nizu kaznenih djela koristi se pojmom "velik broj ljudi" ("*große Zahl von Menschen*") pa se i u njemačkoj literaturi uočavaju problemi u tumačenju tog pojma – neki smatraju da je to najmanje 10 ljudi, a drugi govore o najmanje 20 ljudi.³⁵

Ako prilagodimo spomenute "bilješke" ruskog zakonodavca hrvatskom pravnom poretku, dolazimo do jedne mogućnosti u svezi s postojećim KZ-om, koja ima svoje prednosti i nedostatke. To bi se moglo izvesti tako da Hrvatski sabor periodično donosi autentična tumačenja neodređenih vrijednosti. Naime, smatramo da za autentična tumačenja zakonodavca nije potrebna tzv. apsolutna većina koja se traži za tzv. organske zakone, kojima pripada i Kazneni zakon.³⁶ Na vjerodostojna tumačenja primjenjuje se odredba čl. 81. Ustava (NN 41/01), koja glasi: *Ako Ustavom nije drugačije određeno, Hrvatski sabor donosi odluke većinom glasova ukoliko je na sjednici nazočna većina zastupnika*. Kako ta tumačenja nisu uopće regulirana u Ustavu, već u čl. 171.-173. Poslovnika Hrvatskog sabora,³⁷ valja primijeniti navedenu odredbu o relativnoj većini.³⁸ Međutim, i kod autentičnih se tumačenja, kao i kod pravnih shvaćanja Vrhovnog suda, postavlja problem može li se očekivati od adresata da poznaju autentična tumačenja (u smislu pravne presumpcije). Osim toga, u literaturi se postavlja i problem retroaktivnosti takvih tumačenja.³⁹

³¹ Mišljenja citiranih autora vidi u: Horvatić-Šeparović et al., Kazneno pravo (posebni dio), 1999., str. 229; Bačić-Pavlović, Kazneno pravo (posebni dio), 2001., str. 455; Novoselec et al., Posebni dio KP-a, 2007., str. 138, 184, 384 i 391.

³² Garačić, A., Neki neobjašnjeni pojmovi kao zakonsko obilježje kaznenog djela, Aktualna pitanja kaznenog zakonodavstva, Zagreb, 2005., str. 183.

³³ Garačić, A., KZ u sudskoj praksi (posebni dio), Organizator, Zagreb, 2006., str. 110.

³⁴ Iz odluke VSRH, I KŽ-854/1993 od 31.3.1994. (www.vsrh.hr).

³⁵ Usp. Tiedemann, StGB, LK, op. cit., rub. br. 299.

³⁶ Usp. odluku USRH-a: U-I-2566/2003 (NN 190/03).

³⁷ NN 6/02, 91/03, 41/02, 58/04, 39/08, 86/08.

³⁸ Giunio iznosi suprotno stajalište da je i za vjerodostojna tumačenja organskih zakona potrebna apsolutna većina (Giunio, M., Ustavnost i vjerodostojnost autentičnog tumačenja zakona u hrvatskoj praksi, Pravo u gospodarstvu, god. 44 (2005), br. 5., str. 31).

³⁹ Usp. Bačić, Kazneno pravo - opći dio, Zagreb, 1995., str. 69; Novoselec, Opći dio KP-a, 2007., str. 98

Još interesantnije je rješenje ukrajinskog zakonodavca. To je rješenje slijedilo ruski model utoliko što se također u posebnom dijelu koriste neodređene vrijednosti koje se zatim objašnjavaju bilješkama ispod članaka. Međutim, u bilješkama se one ne objašnjavaju točno određenim novčanim iznosima, već brojem minimalnih bruto dohodaka građana u vrijeme počinjenja kaznenog djela. Tako kod krađe u čl. 185. KKV-a⁴⁰ nailazimo na pojmove: “značajna šteta”, “veliki razmjer” i “osobito veliki razmjer”. U bilješkama 2, 3 i 4 uz taj članak “značajna šteta” objašnjava se kao vrijednost od 100 do 150, “veliki razmjer” kao vrijednost od 250 i više, a “osobito veliki razmjer” kao vrijednost od 600 i više minimalnih bruto dohodaka građana u vrijeme počinjenja kaznenog djela. Smatramo da je vezanje zakonskih vrijednosti uz pojmove koji odražavaju ekonomski standard građana, kao što je minimalni dohodak građana (ili npr. prosječna plaća građana), rješenje koje ima puno prednosti. Naime, točno određeni novčani iznosi kojima se koriste austrijski i ruski zakonodavac (a ona postoje i u Hrvatskoj u obliku priloženih stajališta VSRH), imaju brojne loše strane. Vrijednost valute je varijabilna, a zakonski iznosi su nepromjenjivi – što dovodi do faktičnog pooštavanja ili ublažavanja kaznene represije – zavisno od toga pada li ili raste vrijednost valute. U zemljama koje su u fazi pristupanja Europskoj uniji čak je i opstojnost valute upitna – zamjena njihovih valuta eurom pitanje je vremena. Spomenuto ukrajinsko rješenje⁴¹ potpuno je otporno na te probleme. Ono zapravo sadržava određene vrijednosti jer se one vežu uz statistiku određene državne institucije (kod nas je to Državni zavod za statistiku). Dakle, riječ je o deskriptivnim obilježjima kaznenih djela – jer ne zahtijevaju od suda vrednovanje, već računanje.

b) Određene vrijednosti kao obilježja kaznenopravnih sankcija

Da bi se ispunio zahtjev *nulla poena sine lege certa*, novčane kazne moraju biti određene – neovisno o tome hoće li se zakonodavac odlučiti za određivanje fiksnog zakonskog okvira s konkretnim novčanim iznosima (klasični sustav)⁴² ili kroz aktualni sustav dnevnih iznosa⁴³ (njem. *Tagessatz-*

---

⁴⁰ KKV je kratica koja se koristi za Криминальний кодекс України (KKY).

⁴¹ Slična rješenja postoje, primjerice, u kazahstanskom i kirgizstanskom Kaznenom zakonu, gdje se pojedine vrijednosti vežu uz zakonske osnovice koje se utvrđuju mjesečno – dakle prilagođavaju se ekonomskoj situaciji. I u zakonodavstvu Republike Hrvatske postoji sličan institut – tzv. proračunska osnovica – regulirana u čl. 21. Zakona o izvršavanju državnog proračuna (NN 149/08), koji se donosi jednom godišnje.

⁴² Ovaj sustav još uvijek postoji u kaznenim zakonima mnogih država – npr. u Francuskoj, Belgiji i Italiji. Također, to je i glavni sustav kažnjavanja u hrvatskom prekršajnom pravu.

⁴³ O prednostima termina “dnevni iznos” u odnosu prema “dnevnom dohotku” v. *Novoselec, P.*, Sustav dani – novčana kazna i njegova primjena u hrvatskom kaznenom pravu, HPR, 6/2005., str. 84.

system). Potonja je koncepcija, inače, tekovina skandinavskog kaznenog prava i pripisuje se ideji profesora *Thyrena*, koju je dao za projekt reforme švedskog KZ-a iz 1916.⁴⁴ Smatramo da je taj sustav najbolji koji trenutno poznaje suvremeno pozitivno kazneno pravo – jer se njime kazna prilagođava imovinskim prilikama osuđenog – jednako pogađa imućnog i siromašnog počinitelja, tj. oni podnose “jednaku žrtvu” (njem. *Opfergleichheit*).⁴⁵ Stoga treba pozdraviti njegovo uvođenje u hrvatski KZ. Međutim, u praksi hrvatskih sudova ova koncepcija nije onakva kakva bi trebala biti. Naime, zakonodavac je sudovima u čl. 51. st. 4. KZ-a kao iznimku ponudio jednostavnije rješenje – da se novčane kazne izriču u prosječnim dnevnim dohocima u Republici Hrvatskoj – a sudovi su tu iznimku prihvatili kao dominantno pravilo.⁴⁶ Uzimanje u obzir prosječnog dnevnog dohotka negacija je ove koncepcije jer se time onemogućuje određivanje visine novčane kazne prema individualnim imovinskim prilikama počinitelja, što je smisao sustava “dani – novčana kazna”. Time se počinitelja koji ne ostvaruje nikakav dohodak stavlja u teži položaj od onoga koji ostvaruje ispodprosječni dohodak, a s druge strane pogoduje imućnim počiniteljima.⁴⁷ Stoga smatramo da je čl. 19. ukinute novele KZ-a iz 2003. (NN 111/03, 190/03) ponudio kvalitetno rješenje ovog problema. Ono se sastoji u tome da bi se isključila mogućnost da se raspravni sud koristi prosječnim dnevnim dohotkom,⁴⁸ a visinu dnevnog dohotka utvrđivao bi na temelju imovinskih prilika počinitelja, pri čemu bi bio dužan uzeti u obzir njegove prihode, imovinu i obiteljske obveze. Smatramo da bi ovdje trebalo dodati da će se uzeti u obzir i troškovi vlastitog uzdržavanja – čime bi se jasno prihvatio austrijski sustav gubitka (njem. *Einbußprinzip*).⁴⁹ S druge strane, trebalo bi unijeti po uzoru na § 40. st. 2. njemačkog StGB-a odredbu da se u dnevni iznos uračunavaju i prosječni dnevni neto dohodci koje je počinitelj mogao ostvariti (“*Nettoeinkommen... das der Täter durchschnittlich an einem Tag... haben könnte*”). Riječ je o tzv. potencijalnom dohotku (njem.

⁴⁴ Međutim, ta ideja realizirana je prvi put u Finskoj 1921. (*Horvatić, Ž.*, Izbor kazne, Zagreb, 1980., str. 50). Kod nas je taj sustav osobito zagovarao *Šeparović, Z.*, Alternative kazni zatvora, Naša zakonitost, 6/1988., str. 705.

⁴⁵ Usp. *Novoselec*, Sustav dani – novčana kazna..., op. cit., str. 81.

⁴⁶ Iz više istraživanja vidi se da se u preko 50% slučajeva izricanja novčane kazne primjenjuje prosječni dnevni dohodak (usp. *Svedrović, M.*, Kriminalnopolitička opravdanost promjena kaznenih sankcija s osvrtnom na uvođenje doživotnog zatvora i na sustav izricanja kazne, HLJKPP, 2/2003., str. 389).

⁴⁷ *Novoselec*, Sustav dani-novčana kazna..., op.cit., str. 81.

⁴⁸ Ipak, iznimno bi bila dopuštena primjena prosječnih dnevnih dohodaka u postupcima izdavanja kaznenog naloga jer tu sud ne bi mogao utvrđivati dohodak.

⁴⁹ Više o austrijskom sustavu, kao i o njemačkoj koncepciji neto dohotka (njem. *Nettoeinkommensprinzip*), vidi u: *Novoselec*, Sustav dani – novčana kazna..., op. cit., str. 82-83.

potentielles Einkommen).⁵⁰ Svrha je te odredbe da sustav ne bi pogodio počinateljima koji su radno sposobni, a ne pokušavaju naći posao, ili imaju imovinu od koje ne pokušavaju ostvariti prihod (nekretnine koje ne iznajmljuju, uštedevinu koju ne oplođuju kamatama). Uz to, dodajemo da bi bilo korisno unijeti odredbu prema kojoj bi Vrhovni sud (ili bolje zakonodavac radi poštovanja trodiobe vlasti) trebao jedanput ili dvaput godišnje objavljivati tablicu prosječnih vrijednosti kvadratnog metra nekretnina u Republici Hrvatskoj (razvrstano prema lokaciji, vrsti, namjeni) kako bi raspravnim sudovima olakšao njihovu procjenu.⁵¹ Naime, vrijednost nekretnina u kojima počinatelj ne stanuje (a nisu pod najmom), kao i uštedevinu od koje ne dobiva kamate treba procjenjivati fikcijom kao da od tih vrijednosti ostvaruje profit. Međutim, potencijalni dohodak opet je neodređena vrijednost. Prema njemačkoj sudskoj praksi, taj potencijalni dohodak od neiskorištene imovine trebao bi se procjenjivati u iznosu od najmanje 3% vrijednosti godišnje.⁵² Da sudska praksa ne bi različito tumačila iznos potencijalnog dohotka, valjalo bi odrediti taj postotak tako da ga se veže uz neki objektivni faktor. Trenutačno je najpodobnija za to eskontna stopa Hrvatske narodne banke, koja sada iznosi 9%, jer se iz nje izračunavaju zakonske kamate. Tako bi, na primjer, odredba glasila da se potencijalni dohodak izračunava umnoškom polovice postotnih poena eskontne stope HNB-a (= 4,5%) s vrijednošću neiskorištene imovine.

Zakonsku vrijednost “prosječni dnevni dohodak” sada objavljuje Vrhovni sud svaka tri mjeseca prema podacima Državnog zavoda za statistiku (čl. 51. st. 6. KZ-a).⁵³ Međutim, bilo bi bolje da to čini zakonodavac jer je postojeće rješenje upitno sa stajališta načela zakonitosti (*nulla poena sine lege*).⁵⁴

Osim “klasičnog” sustava i sustava “dani – novčana kazna” treba spomenuti da u poredbenom pravu postoji i kombinirani sustav, koji su prihvatili npr. ruski i francuski zakonodavac. U posebnom dijelu UKRF-a kod novčanih kazni alternativno je propisan kazneni okvir klasičnog sustava (u određenim iznosima) i sustav prema dohotku (u mjesecima). Tako je, primjerice, za krađu (čl. 158. st. 1. UKRF-a) propisana novčana kazna u iznosu do 80.000 rubalja ili kazna u iznosu plaće odnosno drugog dohotka osuđenoga za period do

---

⁵⁰ Usp. Häger, J., StGB, Leipziger Kommentar, 12. izd., § 40., Berlin, 2006., rub. br. 49.

⁵¹ Slično je Vrhovni sud postupio kad je donio *Orijentacijske kriterije i iznose za utvrđivanje visine pravične novčane naknade nematerijalne štete* 29. 11. 2002. (Su-1331-VI/02 i 1372-11/02). Sudska praksa to je jako dobro prihvatila.

⁵² Usp. Häger, StGB, LK, op. cit., rub. br. 63.

⁵³ Na posljednjoj sjednici Vrhovnog suda 23.3.2009. utvrđeno je da prosječna dnevna plaća u Republici Hrvatskoj iznosi 178,50 kuna (primjenjuje se na razdoblje od 1. travnja do 30. lipnja 2009.). Međutim, prosječna dnevna plaća nije isto što i prosječni dnevni dohodak, ali za Vrhovni sud to je jednostavnija varijanta (više o tome *Novoselec*, Sustav dani – novčana kazna..., op. cit., str. 86).

⁵⁴ Na taj problem upozorava *Novoselec*, Opći dio KP-a, 2007., str. 409, bilj. 112.

6 mjeseci.⁵⁵ Francuski zakonodavac u posebnom dijelu propisuje isključivo novčane kazne u vidu klasičnog sustava, ali u općem dijelu za “delikte” (srednje teška kaznena djela) za koje je zapriječena kazna zatvora može se izreći novčana kazna u dnevnim dohodcima (čl. 131-5 CP-a). Takva rješenja nemaju smisla jer dovode do prakse, slične sadašnjoj lošoj praksi hrvatskih sudova, da sudovi odbijaju utvrđivati dnevne dohotke okrivljenika jer je jednostavnije izricati kazne u objektivno zadanom kaznenom okviru.

3. MJEŠOVITI OBLICI NEODREĐENIH I ODREĐENIH VRIJEDNOSTI

Mješovite oblike vrijednosti kao kombinaciju vrijednosnih i deskriptivnih obilježja kaznenih djela nalazimo npr. u § 320. st. 1. KZ-a Kraljevine SHS iz 1929., koji je propisivao kao privilegirajuće obilježje “male krađe ili utaje” da je ukradena ili utajena stvar male vrijednosti, ali najviše do 300 dinara.

Mješoviti oblici vrijednosti kao obilježja kaznenopravnih sankcija postoja li bi da KZ propisuje npr.: “sankcija X može se odrediti u trajanju od najviše 25 godina, a iznimno i na dulje vrijeme”.

Smatramo da su takva rješenja besmislena. Prvi primjer je zapravo određena vrijednost (do 300 dinara) pa je pojam “male vrijednosti” potpuno suvišan. Drugi primjer je zapravo neodređena vrijednost jer ograničenje od 25 godina realno nije nikakva zapreka da sud izrekne sankciju u duljem trajanju.

4. OPREDJELJENJE ZA KONCEPCIJU SLOŽENOG NIZA S VARIJABLOM

Kako bi zakon udovoljavao kriterijima jednog od temeljnih načela kaznenog prava – načela zakonitosti – on mora ispuniti zahtjev da bude određen. U teoriji kaznenog prava nema spora o tome da se određenost zakona najbolje postiže tzv. deskriptivnim obilježjima kaznenih djela. To znači da će zakon biti jasan i precizan ako sadržava što manje vrijednosnih obilježja u zakonskim opisima pojedinih kaznenih djela, a kod obilježja kazni, ona su potpuno nedopustiva.⁵⁶ Kad je riječ o brojčanim vrijednostima, smatramo da je njih

---

⁵⁵ Inače, ruski zakonodavac često alternativno određuje niz kazni u posebnom dijelu pa je, osim dvije varijante novčane kazne, u čl. 158. st. 1. UKRF-a alternativno odredio i obvezatni rad do 180 sati, popravni rad na rok od 6 mjeseci do jedne godine, pritvor (kratkotrajni zatvor) na rok od 2 do 4 mjeseca ili kaznu oduzimanja slobode (zatvor) na rok do 2 godine.

⁵⁶ Spomenut je primjer kad bi zakonodavac propisao: “tko počini djelo X, kaznit će se kaznom kratkotrajnog zatvora”, a da nigdje ne postoji zakonska odredba koja definira “kratkotrajni zatvor”.

nemoguće objasniti vrijednosnim (aksiološkim) pojmovima, a da se istovremeno udovolji zahtjevu određenosti kaznenog zakona. Stoga se zakonodavac ovdje mora poslužiti deskriptivnim pojmovima, koji kod brojčanih vrijednosti predstavljaju tzv. *brojevne nizove ili progresije*, a to su zapravo matematički skupovi. Unutar opsega tih skupova odnosno nizova sud nalazi (utvrđuje) vrijednost koja odgovara konkretnom slučaju. Oni se u kaznom pravu pojavljuju kao:

a) brojevni niz osoba, stvari, mjernih ili valutnih jedinica (npr. “najmanje dvije osobe”, “od 1 do 10 godina”, “iznos do 10.000 kn” i sl.) – **konceptija jednostavnog niza**, ili

b) brojevni niz valutnih jedinica sastavljen od umnožaka elemenata jednostavnog niza i neke varijable (npr. “do 150 dnevnih dohodaka”)⁵⁷ – **konceptija složenog niza**.

Iz te podijele proizlazi da zakonodavac u pogledu imovinskih vrijednosti ima na raspolaganju dvije koncepcije – prva neposredno predviđa okvir određenih novčanih iznosa, a druga predstavlja matematičku formulu iz koje sud posredno, unošenjem varijable (npr. dnevnog dohotka) i izračunavanjem, dolazi do okvira novčanih iznosa. Zato prvu koncepciju možemo još nazvati **konceptija bez varijable**, a drugu **konceptija s varijablom**. Smatramo da je za normiranje imovinskih vrijednosti druga koncepcija bolja jer sadržava varijablu koja se prilagođuje okolnostima slučaja. Upravo je to i glavna prednost sustava “dani – novčana kazna” koji se zbog svoje pravednosti u svijetu sve više prihvaća. Stoga nema razloga da se ta koncepcija ne primijeni i na obilježja kaznenih djela koja izražavaju određene novčane vrijednosti, a ne samo na novčane kazne. Međutim, to nije lako jer i koncepciju složenog niza možemo podijeliti na onu koja sadržava objektivnu varijablu i na onu koja sadržava subjektivnu varijablu.⁵⁸

Kod **konceptije s objektivnom varijablom** formula sadržava jedan objektivni ekonomski faktor. Primjeri takvih varijabli u poredbenom su kaznom pravu ovi: prosječni dnevni dohodak građana (prema sudskoj praksi to je sadašnji hrvatski model u pogledu obilježja novčane kazne), minimalni bruto dohodak građana (ukrajinski model u pogledu obilježja pojedinih imovinskih delikata), zakonska osnovica (kazahstanski i kirgistanški model u pogledu obilježja pojedinih imovinskih delikata). Primjena ove koncepcije je jednostavna jer objektivnu varijablu periodički utvrđuje ovlaštena državna institucija (npr. Državni zavod za statistiku), Vrhovni sud ili sam zakonodavac.

---

⁵⁷ Matematički bi se to izrazilo: $K = N \times D$, $N \in \{a_1, a_2, a_3, \dots, a_n\}$. K označava skup (niz) kazni koje sud može izreći, N označava element brojevnog niza (a_1 je zakonski minimum, a_n je zakonski maksimum), varijabla D označava dnevni dohodak počinitelja.

⁵⁸ S druge strane, koncepcija jednostavnog niza uvijek je objektivna, što je njezin glavni nedostatak jer se ne prilagođava subjektima konkretnog slučaja.

Kod **konceptije sa subjektivnom varijablom** formula sadržava jedan subjektivni ekonomski faktor – koji se veže uz određenu **fizičku osobu**. Dominantan primjer takve varijable u poredbenom kaznom pravu je dnevni iznos počinitelja kao obilježje novčane kazne (izvorno skandinavski model). Ta je koncepcija najsloženija jer sud treba i subjektivnu varijablu izračunati. U tom pogledu moguća su tri sustava dnevnih iznosa: bruto sustav, neto sustav i sustav gubitka. Prvi samo zbraja (prihode), drugi zbraja i oduzima (prihode i rashode), a treći “zbraja ono što oduzima” (pa je u osnovi i to jedan sustav). Sustav bruto iznosa je nepravičan i kao takav nije vrijedan komentara. Od druga dva sustava jedan je zastupljen u Njemačkoj (njem. *Nettoeinkommensprinzip*), a drugi u Austriji (njem. *Einbußprinzip*).⁵⁹ Od tih sustava, sustav gubitka je najpravičniji jer uzima u obzir i počiniteljev egzistencijalni minimum, ali je tom sustavu potrebna modifikacija kako bi se uračunali i tzv. potencijalni dohodci (više o tome vidi *supra*).

Postavlja se pitanje može li se ta subjektivna koncepcija primijeniti i na obilježja kaznenih djela. Smatramo da može. Međutim, pritom subjekt uz kojeg se veže varijabla ne bi bio počinitelj, već oštećenik. Naime, već smo rekli da se, u pogledu kvalifikatornih i privilegirajućih obilježja kaznenih djela, visina počiniteljeve koristi od kaznenog djela ne smije dovoditi u korelaciju s visinom kazne, već je za to podobna samo visina štete. To proizlazi iz činjenice što se korist veže uz počinitelja, a šteta uz oštećenika – a kazneno pravo u načelu ne kažnjava počinitelja jer se okoristio kaznenim djelom, već jer je oštetio drugoga. Stoga je i njegov dohodak odnosno imovinsko stanje nepodobno za izračunavanje jednog kvalifikatornog ili privilegirajućeg obilježja, već je za to jedino podoban dohodak odnosno imovinsko stanje oštećenika. Drugim riječima, utvrđivanje kvalifikatorne ili privilegirajuće okolnosti kod određenog kaznenog djela treba dovesti u korelaciju s tegobnosti posljedice za oštećenika.⁶⁰ To proizlazi i iz prije spomenutog primjera: situacija kad siromah ukrade bogatašu vrijednost od 10.000 kuna nije istovjetna situaciji kad bogataš ukrade siromahu vrijednost od 10.000 kuna (posljednje što je imao za egzistenciju) – jer je u prvom slučaju ostvarena znatna imovinska korist, ali ne i znatna imovinska šteta, dok je u drugom slučaju ostvarena neznatna imovinska korist, ali znatna imovinska šteta. U zakonu bi se to sročilo tako da se, primjerice, za tešku krađu kao jedno od kvalifikatornih obilježja propiše:

---

⁵⁹ Njemačka je također prije imala sustav gubitka, ali se od njega odustalo u korist sustava neto dohotka zbog toga što je u sudskoj praksi visina izrečenih novčanih kazni počela sve više “tonuti” (*Häger*, StGB, LK, op. cit., rub. br. 25).

⁶⁰ Naravno, tegobnost posljedice za oštećenika ne smije se promatrati subjektivno, već objektivno. Stoga je irelevantna subjektivna vrijednost predmeta koja proizlazi iz oštećenikove posebne osobne naklonosti prema njemu (*praetium affectionis*), već je odlučna njegova objektivna tržišna vrijednost (usp. *Zlatarić*, II. sv., op. cit., str. 451).

“ako je ukradena stvar vrijednosti u iznosu većem od 300 dnevnih dohodaka oštećenika i počinitelj je postupao s ciljem prisvajanja stvari takve vrijednosti”. Relevantni dnevni dohodak oštećenika izračunavao bi se jednako kao i dnevni dohodak počinitelja (pri izricanju novčane kazne), s time da se ne bi uzimali u obzir troškovi egzistencije i zakonskih obveza, jer se tegobnost kaznenog djela sastoji upravo u tome da oštećenika onemogućava u pokrivanju tih troškova. Uz to, prije smo spomenuli da bi glede fizičkih osoba iznimno trebalo dopustiti primjenu prosječnih dnevnih dohodaka u RH (konceptije s objektivnom varijablom) u postupcima izdavanja kaznenog naloga jer tu sud ne bi bio u mogućnosti utvrđivati dohodak. To je bilo rješenje iz novele KZ-a iz 2003. Također, objektivnu varijablu treba primijeniti i na oštećenika koji ne ostvaruje nikakav dohodak pri utvrđivanju kvalifikatorne okolnosti, ali bi pritom bilo bolje uzeti u obzir minimalnu plaću u Republici Hrvatskoj, a ne prosječnu.

U primjeni konceptije sa subjektivnom varijablom problem se javlja kod **pravnih osoba**. Kod njih bi bilo nepravično kvalifikatorno obilježje ili kaznu dovoditi u korelaciju s dohotkom odnosno imovinom pravne osobe, jer je pravna osoba zapravo fikcija koja se može formirati radi okrupnjivanja kapitala, ali se može osnivati i za neprofitne svrhe. Također, na njih nije ni hipotetično moguće primijeniti sustav gubitka ni konceptiju potencijalnog dohotka. Nadalje, pravne osobe ponekad ostvaruju dnevne dohotke u ogromnim iznosima pa bi uvođenjem subjektivne varijable u odnosu prema njima svaki prosječni imovinski delikt bio bagatelni kriminalitet. Tako je za njih *ratio* stupnjevanja kaznenih djela – propisivanjem privilegiranih, temeljnih i kvalifikatornih obilježja – prije svega u pojačanoj društvenoj osudi takvih radnji, jer šteta za oštećenu pravnu osobu može biti manjeg značenja.⁶¹ Velike razlike i oscilacije koje se obično pojavljuju kod dnevnih dohodaka različitih pravnih osoba razlog su što Zakon o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela⁶² nije propisao sustav “dani - novčana kazna”, već klasični sustav fiksnog okvira novčane kazne (konceptija jednostavnog niza).⁶³ Međutim, o nedostacima klasičnog sustava smo već govorili, što znači da bi u svakom slučaju bilo bolje da zakonodavac za pravne osobe uvede barem objektivnu varijantu sustava “dani – novčana kazna” (**konceptiju složenog niza s objektivnom varijablom**). U tom smislu čini nam

---

⁶¹ Primjerice, ako netko ošteti trgovinu krađom u iznosu od 1.000 kn, a pravna osoba koja je njezin vlasnik ostvaruje dnevni dohodak u iznosu od 100.000 kuna, to djelo djelovalo bi sasvim beznačajno jer predstavlja svega 1% dnevnog dohotka te pravne osobe.

⁶² ZOPOKD (NN 151/03, 110/07).

⁶³ To se vidi i iz obrazloženja uz čl. 9. ZOPOKD-a, u kojem se navodi da se propisane kazne za fizičke osobe očigledno ne mogu primijeniti i na pravne osobe te da to ne vrijedi samo za kaznu zatvora, nego i za novčanu kaznu (*Vlada RH*, Konačni prijedlog ZOPOKD, prosinac 2002., str. 18).

se najprimjerenijim da se ta kazna izriče u iznosima prosječne dnevne dobiti pravnih osoba u Republici Hrvatskoj (koju bi periodično utvrđivala ovlaštena državna institucija, Vrhovni sud ili zakonodavac).

Također, tu objektivnu varijablu trebalo bi propisati i pri izračunavanju kvalifikatornih ili privilegirajućih obilježja kaznenih djela kad je pravna osoba oštećenik. To bi se moglo riješiti zakonskom fikcijom kao općom odredbom koja bi propisivala da kad se pravne osobe pojavljuju kao oštećenici, pod pojmom “dnevnog dohotka oštećenika” (kao kvalifikatornog ili privilegirajućeg obilježja) smatra se prosječna dnevna dobit pravnih osoba u Republici Hrvatskoj. Objektivnu varijablu valjalo bi propisati i kad se kao oštećenik pojavljuje subjekt međunarodnog prava (država, međunarodna organizacija), jer za njih vrijede isti argumenti kao i za pravne osobe. Ta bi varijabla mogla biti, na primjer, dnevni iznos BDP-a po glavi stanovnika.

Ako se zadrži institut beznačajnog djela (čl. 28. KZ-a), za rješavanje problema neodređene vrijednosti – “*beznačajnost nastupjele posljedice*” – mogao bi se dodati nov stavak u kojem bi stajalo da ako je posljedica kaznenog djela imovinska šteta, ona se smatra beznačajnom **ako ne prelazi iznos jedne trećine dnevnog dohotka oštećenika**. Naravno, to ne bi automatski dovodilo do oslobađajuće presude, jer su za primjenu tog instituta propisani i drugi uvjeti.

Što se tiče kaznenog djela lihvarskog ugovora (čl. 233. KZ-a) i njegova obilježja “očiti nerazmjer” između činidbi počinitelja i žrtve, dosljedno dosadašnjem izlaganju, trebalo bi i ovdje izbjeći tu neodređenu vrijednost. To bi se moglo učiniti tako da se u odvojenom stavku propiše da se “očitim nerazmjerom” smatra postotni omjer koji prelazi **peterostruki iznos zakonom dopuštene kamatne stope**.⁶⁴ Radilo bi se o blanketnom obilježju koje bi upućivalo na odredbe Zakona o obveznim odnosima i Zakona o kamatama. Međutim, problem je takvog određenja jednak tretman kad je riječ o malim i velikim iznosima. Zato bi druga varijanta bila **degresivna stopa**, koja znači da što je veći iznos glavnice, to je manja stopa dostatna za ispunjenje tog obilježja lihvarskog ugovora. Primjerice, ako osoba A pozajmi osobi B 1.000 kuna na godinu dana uz kamate 100%, po prvoj varijanti bilo bi ostvareno obilježje “očitog nerazmjera” (premda zbog malog iznosa i duljine roka ne bi bilo ispunjeno neko drugo obilježje), a po drugoj varijanti ne bi (ako bi degresivna stopa bila tako podešena). U drukčijoj situaciji, ako osoba A pozajmi osobi B 300.000 kuna na godinu dana uz kamate 66%, po prvoj varijanti ne bi bilo ispunjeno obilježje “očitog nerazmjera”, a po drugoj bi (ako je degresivna stopa tako podešena). Smatramo da bi zato druga varijanta možda bila primjerenija. Treba istaknuti da ostvarenje “očitog nerazmjera” ne bi automatski

---

⁶⁴ Prema čl. 26. st. 1. i 29. st. 1. ZOO-a (NN 35/05, 41/08), izračunom iz eskontne stope Hrvatske narodne banke (9% + 5%) ona sada za građane iznosi 14%. Dakle, prema iznesenom bi lihvarske kamate bile one koje prelaze 70% godišnje.

dovodilo do osuđujuće presude, jer da bi se radilo o lihvarskom ugovoru, treba biti ispunjeno i neko od drugih propisanih obilježja.

5. ZAKLJUČAK

Neodređene vrijednosti same su po sebi u koliziji sa zahtjevom određenosti kaznenog zakona i zbog toga se one uopće ne bi smjele tamo nalaziti. S druge strane, opredjeljenje za određene vrijednosti nije nimalo jednostavno jer su tu moguće razne varijante. Prije svega, treba razlikovati niz neimovinskih vrijednosti (npr. broj osoba, vremenski okvir) od niza imovinskih vrijednosti (npr. okvir novčane kazne).

Za prvi niz rješenje je jednostavno – najbolje je fiksno odrediti okvir brojeva (konceptija jednostavnog niza). Tako se u kaznenom zakonu ne smiju nalaziti nedefinirane formulacije (kao što je npr. “veći broj osoba”), nego treba točno odrediti brojevni niz (npr. “najmanje deset osoba” odnosno “deset ili više osoba”).

Glede drugog niza, stvar je puno složenija. Fiksno određeni okviri novčanih iznosa rijetkost su u hrvatskom kaznenom pravu (čl. 286. st. 1. KZ-a i novčane kazne prema ZOPOKD-u) te pokazuju kao glavni nedostatak da nisu prilagodljivi ni ekonomskim promjenama u društvu kao ni individualnoj ekonomskoj situaciji pojedinca kojeg se taj iznos tiče. Zbog toga se taj iznos i ne smije fiksno propisivati u zakonu, već ga treba izračunati tako da se uzmu u obzir neki subjektivni ili objektivni ekonomski faktori. Stoga se, kao najprimjerenije rješenje čini konceptija brojevnog niza koja sadržava određene varijable. Tu konceptiju zakonodavac je već predvidio uvođenjem sustava “dani – novčana kazna”, ali je loša zakonska formulacija dovela do toga da se ona češće primjenjuje s objektivnom varijablom (prosječni dnevni dohodak u RH) nego sa subjektivnom varijablom (dnevni dohodak počinitelja). Smatramo da bi tu konceptiju trebalo primijeniti i u pogledu kvalifikatornih odnosno privilegirajućih obilježja imovinskih kaznenih djela (vrijednost štete) – s time da bi se subjektivna varijabla odnosila upravo na osobu koja je pretrpjela tu štetu (dnevni iznos oštećenika). Ipak, subjektivnu varijablu nije moguće primijeniti na pravne osobe pa kad se one pojavljuju kao počinitelji odnosno oštećenici, osnovica za izračunavanje kazne odnosno obilježja kaznenog djela treba biti objektivna varijabla (npr. prosječna dobit pravnih osoba u RH).

Kao jednu od glavnih prednosti konceptije sa subjektivnom varijablom ističemo pobliže upoznavanje suda s počiniteljem i oštećenikom putem detaljnog uvida u njihove imovinske prilike – što u velikoj mjeri olakšava odmjerivanje kazne u skladu sa zahtjevima za njezinom individualizacijom. Ne stoje prigovori da je predloženi sustav pretežak za sudove zbog teškoća s utvrđivanjem pojedinih prihoda te da zahtijeva komplicirano izračunavanje

dnevnih iznosa. Ti su prigovori bili nekad opravdani kad nije postojala elektronička obrada podataka – već se sve vodilo u pisanom obliku. Međutim, moderna elektronička komunikacija s drugim državnim institucijama (osobito s poreznim upravama) omogućuje sucima brz i jednostavan uvid u imovinsko stanje pojedinaca, osobito s uvođenjem osobnog identifikacijskog broja (OIB). Isto tako, već dugo postoje računalni programi koji su kadra riješiti i daleko zahtjevnije matematičke zadatke od dnevnih iznosa pa se sudac ne bi trebao sam suočavati s “teškim” matematičkim zadacima, već bi jednostavno unosio u računalo utvrđene podatke o relevantnim prihodima i rashodima, a računalo bi na kraju dalo ukupni rezultat (dnevni iznos). Drugim riječima, ta koncepcija ne bi sucima otežala, već pojednostavnila posao, a u svakom bi slučaju pridonijela kvaliteti i međusobnoj ujednačenosti sudskih odluka.

6. PRILOG: TABLICA PRAVNIH SHVAĆANJA VRHOVNOG SUDA

NEODREĐENE IMOVINSKE VRIJEDNOSTI U KAZNENOM ZAKONU ⁶⁵					
KAZNENO DJELO	ČLANAK	STAVAK	NEODREĐENA VRIJEDNOST	SJEDNICA VSRH	PRAVNO SHVAĆANJE (novčani ekvivalent)
Kažnjavanje za najteže oblike kaznenih djela protiv RH	155.	2.	velika razaranja	9.3.2009.	vrijednost prouzročenih razaranja prelazi 300.000 kuna
Terorizam	169.	1.c	znatna gospodarska šteta	3.2.2009.	vrijednost prouzročene štete prelazi 30.000 kuna
Terorizam	169.	4.	velika razaranja	3.2.2009.	vrijednost prouzročenih razaranja prelazi 300.000 kuna
Zlouporaba nuklearnog ili radioaktivnog materijala	172.	2.	imovina većeg opsega	24.11.1997.	vrijednost imovine prelazi 100.000 kuna
		7.	imovinska šteta velikih razmjera	24.11.1997.	vrijednost imovinske štete prelazi 300.000 kuna
Otmica zrakoplova ili brod	179.	3.	imovinska šteta velikih razmjera	24.11.1997.	vrijednost imovinske štete prelazi 300.000 kuna

⁶⁵ Tablicu je izradila *Sanja Nola*, ravnateljica Uprave za kazneno pravo u Ministarstvu pravosuđa Republike Hrvatske.

NEODREĐENE IMOVINSKE VRIJEDNOSTI U KAZNENOM ZAKONU					
KAZNENO DJELO	ČLA-NAK	STA-VAK	NEODREĐENA VRIJEDNOST	SJEDNICA VSRH	PRAVNO SHVAĆANJE (novčani ekvivalent)
Morsko i zračno razbojništvo	180.	3.	imovinska šteta velikih razmjera	24.11.1997.	vrijednost imovinske štete prelazi 300.000 kuna
Ugrožavanje sigurnosti međunarodnog zračnog prometa i međunarodne plovidbe	181.	4.	imovinska šteta velikih razmjera	24.11.1997.	vrijednost imovinske štete prelazi 300.000 kuna
Krađa	216.	2.	vrijednost ukradene stvari mala	14. 1.1998.	vrijednost ukradene stvari ne prelazi 1.000 kuna
Teška krađa	217.	2.t.1.	stvar velike vrijednosti	24.11.1997.	vrijednost ukradene stvari prelazi 30.000 kuna
Utaja	220.	2.	vrijednost utajene stvari mala	14.1.1998.	ne prelazi 1.000 kuna
		4.	stvar velike vrijednosti	24.11.1998.	vrijednost ukradene stvari prelazi 30.000 kuna
Uništenje i oštećenje tuđe stvari	222.	3.	prouzročena znatna šteta	18.9.2006.	vrijednost uništene i oštećene stvari prelazi 30.000 kuna
Prijevarena	224.	4.	znatna imovinska korist, znatna šteta	24.11.1997.	vrijednost imovinske koristi pribavljene izvršenjem kaznenog djela prelazi 30.000 kuna
		5.	mala imovinska korist, mala imovinska šteta	14.1.1998.	vrijednost ukradene stvari ne prelazi 1.000 kuna
Povreda prava autora ili umjetnika izvođača	229.	7.	znatna imovinska korist, znatna šteta	24.11.1997.	vrijednost imovinske koristi pribavljene izvršenjem kaznenog djela prelazi 30.000 kuna
Nedozvoljena uporaba autorskog djela ili izvedbe umjetnika izvođača	230.	5.	znatna imovinska korist, znatna šteta	24.11.1997.	vrijednost imovinske koristi pribavljene izvršenjem kaznenog djela prelazi 30.000 kuna

NEODREĐENE IMOVINSKE VRIJEDNOSTI U KAZNENOM ZAKONU					
KAZNENO DJELO	ČLA- NAK	STA- VAK	NEODREĐENA VRIJEDNOST	SJEDNICA VSRH	PRAVNO SHVAĆANJE (novčani ekvivalent)
Povreda prava proizvođitelja zvučne ili slikovne snimke i prava u svezi s radiodifuzijskim emisijama	231.	3.	znatna imovinska korist, znatna šteta	24.11.1997.	vrijednost imovinske koristi pribavljene izvršenjem kaznenog djela prelazi 30.000 kuna
Povreda prava iz prijavljenog i zaštićenog izuma	232.	3.	znatna imovinska korist, znatna šteta	24.11.1997.	vrijednost imovinske koristi pribavljene izvršenjem kaznenog djela prelazi 30.000 kuna
Iznuda	234.	2.	znatna imovinska korist	24.11.1997.	vrijednost imovinske koristi pribavljene izvršenjem kaznenog djela prelazi 30.000 kuna
Ucjena	235.	2.	znatna imovinska korist	24.11.1997.	vrijednost imovinske koristi pribavljene izvršenjem kaznenog djela prelazi 30.000 kuna
Ugrožavanje okoliša otpadom	252.	2.	znatno oštećenje	24.11.1997.	vrijednost prouzročene štete prelazi 30.000 kuna
Teška kaznena djela protiv okoliša	262.	3.	imovinska šteta velikih razmjera	24.11.1997.	vrijednost imovinske štete prelazi 300.000 kuna
		4.	imovinska šteta velikih razmjera	24.11.1997.	vrijednost imovinske štete prelazi 300.000 kuna
Dovođenje u opasnost života i imovine općeopasnom radnjom ili sredstvom	263.	1.	imovina većeg opsega	24.11.1997.	vrijednost imovine prelazi 100.000 kuna
		2.	imovina većeg opsega	24.11.1997.	vrijednost imovine prelazi 100.000 kuna

NEODREĐENE IMOVINSKE VRIJEDNOSTI U KAZNENOM ZAKONU					
KAZNENO DJELO	ČLA-NAK	STA-VAK	NEODREĐENA VRIJEDNOST	SJEDNICA VSRH	PRAVNO SHVAĆANJE (novčani ekvivalent)
Oštećenje zaštitnih naprava na radu	265.	1.	imovina većeg opsega	24.11.1997.	vrijednost imovine prelazi 100.000 kuna
		2.	imovina većeg opsega	24.11.1997.	vrijednost imovine prelazi 100.000 kuna
Opasno izvođenje građevinskih radova	266.	1.	imovina većeg opsega	24.11.1997.	vrijednost imovine prelazi 100.000 kuna
Rukovanje općepasnim tvarima	267.	1.	imovina većeg opsega	24.11.1997.	vrijednost imovine prelazi 100.000 kuna
Neotklanjanje opasnosti	269.	1.	imovina većeg opsega	24.11.1997.	vrijednost imovine prelazi 100.000 kuna
		2.	imovina većeg opsega	24.11.1997.	vrijednost imovine prelazi 100.000 kuna
Nesudjelovanje u otklanjanju opće opasnosti	270.		imovina većeg opsega	24.11.1997.	vrijednost imovine prelazi 100.000 kuna
Teška kaznena djela protiv opće sigurnosti	271.	1.	imovinska šteta velikih razmjera	24.11.1997.	vrijednost imovinske štete prelazi 300.000 kuna
		3.	imovinska šteta velikih razmjera	24.11.1997.	vrijednost imovinske štete prelazi 300.000 kuna
Izazivanje prometne nesreće	272.	1.	imovinska šteta velikih razmjera	24.11.1997.	vrijednost imovinske štete prelazi 300.000 kuna
Povreda prava industrijskog vlasništva i neovlaštena uporaba tvrtke	285.	4.	znatna imovinska korist, znatna šteta	18.9.2006.	korist odnosno šteta prelazi 30.000 kuna
Utaja poreza i drugih davanja	286.	2.	šteta velikih razmjera	18.9.2006.	vrijednost prouzročene štete prelazi 300.000 kuna

NEODREĐENE IMOVINSKE VRIJEDNOSTI U KAZNENOM ZAKONU					
KAZNENO DJELO	ČLA-NAK	STA-VAK	NEODREĐENA VRIJEDNOST	SJEDNICA VSRH	PRAVNO SHVAĆANJE (novčani ekvivalent)
Nesavjesno gospodarsko poslovanje	291.	2.	znatna imovinska šteta	18.9.2006.	vrijednost prouzročene imovinske štete kod kaznenog djela iz čl. 291. st. 2. KZ prelazi 30.000 kuna
Zloupotoba ovlasti u gospodarskom poslovanju	292.	2.	znatna imovinska korist	24.11.1997.	vrijednost imovinske koristi pribavljene izvršenjem kaznenog djela prelazi 30.000 kuna
Prijevata u gospodarskom poslovanju	293.	2.	znatna imovinska korist, znatna šteta	24.11.1997.	vrijednost imovinske koristi pribavljene izvršenjem kaznenog djela prelazi 30.000 kuna
Sklapanje štetnog ugovora	294.	2.	šteta velikih razmjera	24.11.1997.	vrijednost štete prelazi 300.000 kuna
Izdavanje i neovlašteno pribavljanje poslovne tajne	295.	2.	šteta velikih razmjera	24.11.1997.	vrijednost prouzročene štete prelazi 300.000 kuna
Nedozvoljeno obavljanje istraživačkih radova i prisvajanje kulturnog dobra	326.	2.	znatna šteta	24.11.1997.	vrijednost prouzročene štete prelazi 30.000 kuna
Zloupotoba položaja i ovlasti	337.	2.	znatna šteta	24.11.1997.	vrijednost prouzročene štete prelazi 30.000 kuna
		4.	znatna imovinska korist	24.11.1997.	vrijednost imovinske koristi pribavljene izvršenjem kaznenog djela prelazi 30.000 kuna
Nesavjestan rad u službi	339.		znatna imovinska šteta	24.11.1997.	vrijednost prouzročene imovinske štete prelazi 30.000 kuna

NEODREĐENE IMOVINSKE VRIJEDNOSTI U KAZNENOM ZAKONU					
KAZNENO DJELO	ČLA-NAK	STA-VAK	NEODREĐENA VRIJEDNOST	SJEDNICA VSRH	PRAVNO SHVAĆANJE (novčani ekvivalent)
Neizvršavanje zapovijedi	340.		znatna imovinska šteta	24.11.1997.	vrijednost prouzročene imovinske štete prelazi 30.000 kuna
Povreda čuvanja državne granice	341.	2.	imovinska šteta velikih razmjera	24.11.1997.	vrijednost imovinske štete prelazi 300.000 kuna
Prijevara u službi	344.	2.	mala imovinska korist	24.11.1997.	vrijednost pribavljene imovinske koristi ne prelazi 1.000 kuna
		3.	znatna imovinska korist	24.11.1997.	vrijednost imovinske koristi pribavljene izvršenjem kaznenog djela prelazi 30.000 kuna
Pronevjera	345.	2.	vrijednost pronevjerene stvari mala, mala svota novca, mala vrijednost vrijednosnih papira	14.1.1998.	vrijednost pronevjerene stvari ili prisvojenog novca ili prisvojenih vrijednosnih papira ne prelazi 1.000 kuna
		3.	stvar velike vrijednosti, velika svota novca, vrijednosni papiri velike vrijednosti	24.11.1997.	vrijednost prisvojene stvari, iznos prisvojenih vrijednosnih papira prelazi 30.000 kuna
Povreda stražarske, ophodne ili druge slične službe	360.	3.	materijalna šteta velikih razmjera	24.11.1997.	vrijednost imovinske štete prelazi 300.000 kuna
Nepoduzimanje mjera za zaštitu vojne postrojbe	362.	1.	materijalna dobra velike vrijednosti	24.11.1997.	počinjenjem djela ugrožena materijalna dobra vrijednost kojih prelazi 30.000 kuna
		2.	materijalna šteta velikih razmjera	18.9.2006.	materijalna šteta velikih razmjera kod kaznenog djela iz čl. 362. st. 2. KZ postoji kad prelazi 300.000 kuna

NEODREĐENE IMOVINSKE VRIJEDNOSTI U KAZNENOM ZAKONU					
KAZNENO DJELO	ČLA-NAK	STA-VAK	NEODREĐENA VRIJEDNOST	SJEDNICA VSRH	PRAVNO SHVAĆANJE (novčani ekvivalent)
Neosiguranje na vojnim vježbama	363.	1.	materijalna dobra velike vrijednosti	24.11.1997.	počinjenjem djela ugrožena materijalna dobra vrijednost kojih prelazi 30.000 kuna
Nepropisan i nesavjestan odnos prema povjerenom oružju	371.	3.	materijalna šteta velikih razmjera	24.11.1997.	vrijednost imovinske štete prelazi 300.000 kuna
Krađa oružja ili dijela bojnog sredstva	373.	2.	stvar velike vrijednosti	24.11.1997.	vrijednost ukradene stvari prelazi 30.000 kuna

LITERATURA

1. Bačić, F./Pavlović, Š., Kazнено pravo - posebni dio, Informator, Zagreb, 2001.
2. Bačić, F., Kazнено pravo - opći dio, Zagreb, 1995.
3. Garačić, A., Neki neobjašnjeni pojmovi kao zakonsko obilježje kaznenog djela, Aktualna pitanja kaznenog zakonodavstva, Zagreb, 2005.
4. Garačić, A., Kazneni zakon u sudskoj praksi (posebni dio), Organizator, Zagreb, 2006., str. 110.
5. Giunio, M., Ustavnost i vjerodostojnost autentičnog tumačenja zakona u hrvatskoj praksi, Pravo u gospodarstvu, god. 44 (2005.), br. 5.
6. Hardtung, B., Lehrskript Strafrecht BT, 22. Abschnitt: Betrug und Untreue (§§ 263.-266.b StGB-a), Rostock, 2008.
7. Horvatić, Ž./Šeparović, Z. i suradnici, Kazнено pravo - posebni dio, Masmedia, Zagreb, 1999.
8. Horvatić, Ž., Izbor kazne, Informator, Zagreb, 1980.
9. Jähnke, B./Laufhütte, H. W./Odersky W., Strafgesetzbuch - Leipziger Kommentar, 6. sv., 11. izd., De Gruyter, 1999.
10. Jescheck, H.H./Weigend, T., Lehrbuch des Strafrechts, Allgemeiner Teil, 5. izd., Berlin, 1996.
11. Kramarić, I., Kazneni zakon - sudska praksa, Informator, Zagreb, 1998.
12. Laufhütte, H. W./Rissing-van Saan, R./Tiedemann, K., Strafgesetzbuch - Leipziger Kommentar, 2. sv., 12. izd., De Gruyter, 2006.
13. Novoselec, P. *et al.*, Posebni dio kaznenog prava, Pravni fakultet, Zagreb, 2007.
14. Novoselec, P., Opći dio kaznenog prava, Pravni fakultet, Zagreb, 2007.
15. Novoselec, P., Sustav dani – novčana kazna i njegova primjena u hrvatskom kaznenom pravu, Hrvatska pravna revija, 6/2005., str. 84.
16. Svedrović, M., Kriminalnopolitička opravdanost promjena kaznenih sankcija s osvrtnom na uvođenje doživotnog zatvora i na sustav izricanja kazne, HLJKPP, 2/2003.

17. Šeparović, Z., Alternative kazni zatvora, Naša zakonitost, 6/1988.

18. Zlatarić, B., Krivični zakonik u praktičnoj primjeni, II. sv., Narodne novine, 1958.

Summary

UNDETERMINED OR DETERMINED VALUES AS ELEMENTS OF CRIME IN CRIMINAL LAW

The author of this paper examines undetermined and determined (pecuniary and property) values as value-based and descriptive legal characteristics of criminal offences. He then critically analyses the Croatian Criminal Code, and proposes that undetermined values and fixed pecuniary amounts be abandoned in criminal legislation, both in terms of property values as qualifying or privileging characteristics of criminal offences, and in terms of property values as characteristics of fines. The author proposes new legal solutions to relate property values to the daily incomes of the perpetrator of a criminal offence, and to determine non-property values by simple fixed frames. Accordingly, he presents two concepts for the solution depending on whether the criminal offence perpetrator, or the injured party, is a natural person or a legal entity.